

RION vol. XXII • Anno XXII • n° 2
secondo semestre 2016

RIVISTA
ITALIANA
di
ONOMASTICA

RION, XXII (2016), 2

Dasí i Dellà: dos elementals llinages valencians

Xaverio Ballester (València)

El llinage *Dasí* pot considerar-se típicament valencià, puix que, de les 1134 instàncies arreglades com a primer llinage en tota Espanya pel padró continu de 2014 (l'últim disponible en la ret internàutica) del *Instituto Nacional de Estadística*, 993 es troben en la província de València, seguida de molt llunt per les 24 de les províncies de Barcelona i Madrid, llocs a on sense dubte el llinage aplegà per immigració, i per les 13 de la d'Alacant. En llengua valenciana el llinage es deixa pacíficament interpretar com "d'ací" i ixa és probablement la seua real etimologia. La contracció gràfica compareix a sovint en els texts antics, aixina, per eixemple, «profeta daçi» i «daçi a tres dies» en 1510 (MIQUEL PEREC, *La vida de sāt vicent ferrer*, València, Stampada per Joan Jofre de Brioso 1510, p. 13).

Més opac es mostra el significat del llinage, també típicament valencià encara que manco freqüent, *Dellà*, en 268 ocurrències per tota Espanya segons el mateix padró continu: 87 en Castelló, a on sembla tindre el seu núcleu d'irradiació, 63 en Barcelona i 55 en Tarragona. Paralelament a *Dasí*, l'orige de *Dellà* sembla ser simplement un "d'allà". La contracció gràfica la trobem ya en el primer – de 1263/5 – text, hui conegut, escrit en valencià i a on tenim DELA, o siga: *dellà* (Mª ÀNGELS DIÉGUEZ / CONCHA FERRAGUT, *Llibre de la Cort del Justícia d'Alcoi*, València, Universitat de València – Acadèmia Valenciana de la Llengua 2012, p. 24). La forma apareix, per eixemple i a sovint, en la famosa novel·la *Tirant lo Blanch*, publicada en 1490, de Joanot Martorell; aixina en «los hunns cahien deça, los altres della» (capítul 222).

Els dos llinages són antiquíssims. *Dasí* es documenta ya en 1343 en Ontinyent (i en Agullent 1421; ENRIC GUINOT, *Els fundadors del Regne de València. Repoblament, antropomíia i llengua a la València medieval*, València, Tres i Quatre 1999, vol. 1, p. 372 c. 1) i *Dellà* des de 1379 en Rosell i Traiguera (i en Bel 1396 i Castelló de la Ribera 1421; GUINOT, *ibidem* c. 2).

El detalllet curiós és que, si no es tracta de malentesos de caràcter oral, mos trobem ací en una de les motivacions segurament més elementals per a un antropònim: la referència més simple i directa – local o foraster, d'ací o d'allà – a la procedència de l'individu. El mateix procediment era practicat en atres llocs d'Espanya, com ya vera Godoy en recordar que l'apelació d'un individu es motivava a vegades segons «la situació relativa de éste, como *dalen*, de *allende*, de *suso*, de *somo*, de *ayuso*, ú *hondonero*» (JOSÉ GODOY ALCÁNTARA, *Ensayo histórico etimológico filológico sobre los apellidos castellanos*, Madrid, Imprenta y Estereotipia de M. Rivadeneyra 1871, p. 41) i, de fet, encara hui *Allende* i *Ayuso* són llinages relativament comuns en l'àmbit hispànic. Igualment, cal considerar elemental la fórmula binària, comuna a tants procediments bàsics del llenguatge, segons la qual tenim un referent semàntic i el seu antònim.